ГЛАСНИК ЗАВИЧАЈНОГ МУЗЕЈА, Књ. 18 (2025), стр. 9-25
REVIEW OF REGIONAL MUSEUM, Vol. 18 (2025), pp. 9-25

Др Татјана КАТИЋ
Историјски институт
Београд

НАСЕЉА НАХИЈЕ КУКАЊ У XV И XVI ВЕКУ

АПСТРАКТ: Рад се бави идентификацијом насеља на простору некадашње жупе Кукањ односно нахије Кукањ и реконструкцијом њеног обима. На основу објављених и необјављених османских пописа из XV и XVI века утврђено је постојање око 130 села од којих већина постоји и данас. Управна област града Кукња, чији је центар првобитно била тврђава Кукањ а касније Пљевља (Таслица), пружала се у правцу југоисток –северозапад, од Пљеваља до Чајнича и Фоче. У оквиру ње налазиле су се мање предеоне целине без управних надлежности, попут Брезнице и Каве.

КЉУЧНЕ РЕЧИ: османски дефтери, жупа града Кукањ, Пљевља (Таслица), Херцеговачки санџак, управни центар (*nefs*).

Средњовековна управна област Кукањ, жупа Кукањ, настала је највероватније у раном XV веку. Њено средиште било је истоимено утврђење које се у историјским изворима први пут тада и јавља као посед војводе Сандаља Хранића.[1] Тврђава Кукањ, од које су до данас остали само темељи, налазила се на стрмом узвишењу изнад Ћехотине у пределу познатом у средњем веку по имену Брезница.[2] Изреком се

[1] У расположивим изворима помиње се од 1423. године па надаље. Детаљније в. Д. Спасић, *Средњовековни утврђени градови пљеваљског краја*, Гласник Завичајног музеја 1 (1999), 78.

[2] Средње поречје Ћехотине, између околине Пљеваља на истоку и Буковице на северозападу, које се у средњем веку звало Брезница, у сачуваним историјским

Кукањ прецизно смешта у Брезницу у повељи арагонско-напуљског краља Алфонса V из 1444. године – *Cochangu in Brisiniza castello con lo contato*.[3] Овај у историографији одавно познати податак углавном се тумачи као потврда постојања жупе Брезнице у којој се налази град Кукањ.[4] С друге стране, израз *contato* односно *contrata* неки разумеју као „земља", област свакако већа од жупе (нпр. Хумска земља), и сматрају да је овде реч о области тј. земљи Брезници.[5] Чињеница да турски извор из 70-их година XV века помиње нахију Кукањ и у оквиру ње вишеструко мању нахију Брезницу, у овом контексту разрешава се тако што је значај града Кукња у међувремену порастао па је потиснуо име Брезнице и преузео њену територију.[6]

Ми смо, међутим, мишљења да је израз *contato* у вези са самим градом Кукњем (*Cochangu in Brisiniza castello con lo contato* тј. „Кукањ у Брезници, замак са својим округом") и да га треба разумети као „округ/управна област/жупа замка Кукањ" који се налази у Брезници. Брезница је овде назив мале предеоне целине у којој се прецизно лоцира Кукањ, чија се пак власт протеже знатно изван подручја Брезнице.[7] У прилог овом тумачењу иде већ поменути турски извор из 1477. године који региструје више десетина села која су припадала нахији односно жупи Кукањ и само осам села припадајућих нахији тј. жупи Брезници, за коју је и наглашено да припада нахији Кукањ.[8] Поделу односно припадност појединих села једној или другој нахији/жупи нису одредили Турци. Они су само евидентирали затечено стање и то на основу изјава локалног становништва које је, приликом пописа, давало информације о томе којој жупи односно нахији њихово

изворима најраније се јавља крајем XIII века. Г. Томовић, *Брезница*, Гласник Завичајног музеја 1 (1999), 71.

[3] М. Динић, *Српске земље у средњем веку*, Београд 1978, 200.

[4] Исто.

[5] Г. Томовић, *Брезница*, 71–72 заступа ово мишљење и у наставку свог рада покушава да утврди опсег те велике средњовековне области Брезнице.

[6] Исто, 74.

[7] О Брезници, називу за област и реку (назив за насеље није посведочен), детаљније в. А. Лома, *Топономастика и археологија*, Ономатолошки прилози X (1989), 4–9.

[8] A. S. Aličić, *Poimenični popis sandžaka vilajeta Hercegovina*, Sarajevo 1985, 211.

село традиционално припада.

Називи жупа и нахија су апсолутни синоними који и у српском и у турском језику имају више значења. Жупа у средњем веку, као и нахија касније, најчешће означава предеону целину са одређеним управним функцијама и централним, управним местом, жупским градом односно нефсом (тур. *nefs*). Такође се може односити на предеону област без управних функција; оваква жупа, односно нахија, није имала свој жупски град или нефс.[9] И најзад, термин жупа је означавао и групу сродника настањених на истом простору, односно родовско-територијалну јединицу на челу са жупаном.[10]

Да је нахија Кукањ пре увођења турске власти била жупа, сведочи и то што је сами Кукањ у првим османским пописима регистрован са статусом нефса тј. управног центра. У дефтеру из 1468/69. уписан је као „село нефс Кукањ“[11], а у оном из 1477. године као „нефс Кукањ“[12]. У критичким издањима оба дефтера термин нефс или није уочен[13] или је погрешно преведен као „сами Кукањ“[14] чиме се изгубила важна информација о статусу места као управног центра нахије односно жупе. Међутим, важно је напоменути да је истицање статуса Кукња као средишта жупе у османским дефтерима XV века било само одјек прошлих времена. Наиме, до 60-их година XV века Пљевља су се већ уздигла као значајно трговачко место – пазар, и постала су централно место области. Због тога су им и османски пописивачи доделили статус нефса.[15] Званично је тако нахија Кукањ имала два нефса, али су заправо само Пљевља била административно

[9] Пример такве жупе је Пнуђа у оквиру жупе Рас, односно нахије Брезница и Кава у оквиру нахије Кукањ, или нахија Бродарево у нахији Бихор.

[10] Такви су на пример били жупанлуци у Херцеговачком санџаку у другој половини XV века или нахије Влаха, нахије Јурука и нахије Цигана које су представљале надтериторијалне управне јединице.

[11] Istanbul, Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı [=AK], *Muallim Cevdet Yazmaları* [=*MCY*] *0–76*, 154a.

[12] Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi. Istanbul [=BOA], *Defterhâne-i Âmire Tahrîr Defterleri* [=*TD*] *5*, 170.

[13] A. S. Aličić, *Poimenični popis Hercegovine*, 211.

[14] A. S. Aličić, *Sumarni popis sandžaka Bosna iz 1468/69. godine*, Mostar 2008, 225.

[15] AK, *MCY 0-76*, 35b; BOA, *TD 5*, 130.

средиште области, док је Кукањ, чија тврђава више није била у функцији а подграђе остало на нивоу малог села, изгубио пређашњи значај. У наредним пописима из XVI века, само Пљевља (Таслица) имају статус нефса нахије Кукањ, док се сâм Кукањ региструје као обично село.

Статус некадашњег средишта и епонима жупе, међутим, није утицао на обим области која му је административно припадала. Колики је био обим жупе Кукањ, у недостатку одговарајућих извора, немогуће је утврдити. Али, ако пођемо од врло утемељене претпоставке да обим раних османских нахија у великом броју случајева одговара обиму средњовековних жупа, онда реконструкцијом насеља нахије Кукањ можемо стећи утисак о величини истоимене жупе.[16] Један покушај у овом правцу је већ учињен и то на основу критичког издања дефтера из 1477. године.[17] Међутим, фокус овог истраживања био је на статусу становништва, привреди и врсти пореских давања, а не на убикацији насеља нахије Кукањ.[18]

За утврђивање обима одређене нахије није довољан само један османски дефтер, поготово не онај из XV века. Пописи из тог периода не садрже податке о свим насељима јер је пракса била да се друштвене групе са специјалним статусом (власи, соколари, војнуци) уписују у

[16] Поклапање обима старих жупа и одговарајућих османских нахија утврђено је до сада за више области, на пример за Злу Реку, Плав и Сенице. Р. Мијатовић, *Средњовековне жупе дуж Лима*, Симпозијум Сеоски дани Сретена Вукосављевића 7 (1979) 212; С. Мишић, *Територијално-управна организација Полимља (XII–XIV)*, у: Краљ Владислав и Србија XIII века, Београд 2003, 76; исти, *Жупа и нахија Сенице у средњем веку*, Милешевски записи 8 (2009) 31–40.

[17] Е.Миљковић-Бојанић, *Пљевља и нахија Кукањ у другој половини XV века*, Гласник Завичајног музеја 1 (1999): 157–169.

[18] Е. Миљковић је само поименце навела насеља нахије Кукањ онако како их је А. Аличић прочитао, и то не сва, без коментара, евентуалних исправки (на пример Аличићево читање села Избишна, код Миљковић Избршне требало је исправити у Истијене тј. Стење) или покушаја њихове идентификације на терену; поменула је 62 од укупно 84 насеља, колико их бележи овај дефтер. Такође је приликом анализе дажбина поновила неке погрешне тврдње, карактеристичне за старију историографију, попут оне да је влашко становништво давало шаторе (черге) јер је, тобоже, живело у шаторима. Међутим, черга или црга је балкански назив за покровац, простирку, поњаву, традиционални сточарски производ од вуне.

различите књиге. Становници истог села су „раздвајани“ у више дефтера насталих у току једне, две или три године; поједина села су уписивана само у једној или у више пописних књига, а нека су, у зависности који се становници пописују, могла бити регистрована као насељена у једном а ненасељена у другом попису. Дефтери XV века следили су принцип пописивања према врсти поседа (хасови, зеамети, тимари), а не према територијалном распореду села. Како су у састав поседа улазила села из раличитих нахија, а писари нису доследно уз свако село истицали и којој нахији припада, није могуће утврдити тачан положај свих насеља. Уз то, и ако су наводили припадност нахији, каснијим скраћивањем „припада истом“ или „припада поменутом“ доводили су у заблуду, јер се ове напомене нису увек односиле само на претходни већ и на неки ранији навод. Због тога се, на основу сачуваних пописа нахије Кукањ из 1468/69. и 1477. године, не може стећи комплетна слика њеног простора. У њима је регистровано само 78 односно 84 насеља, док укупан број регистрованих села у оба пописа износи 86 (Табела 1).

Нахија Кукањ је заправо бројала око 130 насеља, што знамо на основу исцрпнијих и прецизнијих пописа насталих у XVI веку. Чињеница да нека села срећемо тек у пописима из XVI века (Табела 2) не значи да су она новијег датума, да су накнадно настала, већ да су изостављена у сачуваним пописима из ранијег периода из разлога који су горе наведени. Свакако да ту и тамо има и тек заснованих насеља али такве случајеве су пописивачи увек истицали. Ми смо насеља нахије Кукањ која смо пронашли у расположивој архивској грађи разврстали у две табеле да би се могли лакше пратити кроз сачуване пописе, а посебно кроз критичка издања дефтера из 1468/69, 1477. и 1585.[19] године. Скоро сва села из Табеле 1. налазе се и у пописима XVI века док она из Табеле 2. не треба тражити у дефтерима из 1468/69 и 1477. године. Називи места дати су према нашем читању због чега има извесних одступања у односу на критичка издања Ахмеда С. Аличића. У многим случајевима она нису нарочито велика и лако су уочљива

[19] A. S. Aličić, *Opširni katastarski popis za oblast Hercegovu iz 1585. godine*, I–II, Sarajevo 2014.

због чега их, ради уштеде у простору нисмо посебно наводили.[20] Тамо где су разлике у читању веће, такве смо случајеве посебно истицали. Највећи број средњовековних насеља опстао је до данас скоро под истим именима, због чега нисмо сматрали за потребно да у напоменама описујемо њихов положај; уосталом, сва су уцртана на карти у прилогу рада. Детаљније смо објашњавали позицију ишчезлих насеља или оних која данас представљају засеоке већих села.

На крају, треба рећи да ово није коначан број насеља нахије Кукањ. Наиме, од сачуваних дефтера XVI века користили смо опширни попис Херцеговачког санџака из 1520. године[21], као и његову сумарну верзију[22], сумарни попис влаха и војнука санџака Херцеговина из 1533. године[23] и опширни попис из 1585. године.[24] Дефтера из прве половине XVI века има још, али нам они овом приликом нису били доступни. Катастарских пописа из друге половине века, изузев поменутог из 1585. године, на жалост нема, а они су, према методологији састављања, и најпогоднији за утврђивање обима одређене нахије. Могуће да ће се накнадним радом на преосталим дефтерима, нарочито онима који су пописивали становништво с влашким статусом, доћи до сазнања о још неким насељима на овом простору. С друге стране, управо чињеница да се становништво с влашким статусом дуго одржало на простору Херцеговачког санџака отежава идентификацију насеља. Будући врло мобилно и њихова насеља су мењала положај, због чега се не могу увек пратити кроз више пописа. Такође, када је реч о селима која се налазе на граници између две предеоне целине, дешавало се да приликом једног пописа буду регистрована као припадајућа Кукњу а следећи пут Поблаћу на пример. Таква села, у случају да су само један пут евидентирана у оквиру нахије Кукањ, нису уврштена у доње табеле.[25]

---

[20] Ево неколико примера нашег и Аличићевог читања: Корокул – Корокол/Кружол, Узашно – Орашино, Петине – Битина, Кнезрека – Кнежрика, Татаровина – Бабаровина, Радојин дол – Равинин дол, Забавље – Жабуља/Запоље, Забрђе – Забрдине.

[21] BOA, *Maliyeden Müdevver Defteri* [=*MAD*] *22997*.

[22] BOA, *TD 91*.

[23] BOA, *TD 174*.

[24] A. S. Aličić, *Opširni popis za oblast Hercegovu*, I–II

[25] Село Гљивине је 1520. године уписано у нахији Кукањ (BOA, *MAD 22997*, 61) а 1585. у нахији Поблаће (A. S. Aličić, *Opširni popis za oblast Hercegovu*, I, 56). Исти

Све у свему, закључили бисмо да је обим нахије Кукањ прилично тачно утврђен јер се за насеља ван на карти уцртаних граница зна да су припадала другим нахијама. Стога, неидентификована насеља треба тражити унутар граница области. Нека су ишчезла без трага а нека су вероватно оставила понеки траг у локалној топонимији или народној традицији. Препознавање таквих случајева је остављено домаћим истраживачима, познаваоцима завичајних прилика.

Табела 1:
Насеља нахије Кукањ у пописима из 1468/69. и 1477. године

Бабин Поток[26]	Бабина Брда[27]
Бабићи	Безница[28]
Беласица, друго име Застење[29]	Белошевина
Брвеница и Брвеница Горња[30]	Брекиње[31]

је случај и са селима Горња Гора, Униште (BOA, *MAD 22997*, 86; A. S. Aličić, *Opširni popis za oblast Hercegovu*, II, 468) и Горњи и Доњи Обри. Влашко село Врбова уписано је у нахији Кукањ само у BOA, *TD 174*, 70, 71; а Негошевина с једном баштином само у A. S. Aličić, *Opširni popis za oblast Hercegovu*, II, 452.

[26] Од некадашњег насеља данас је остао само хидроним Бабица Поток код села Комине.

[27] Село се налазило источно од Поблаћа, на планини Јавор. Године 1468/69 имало је свега пет кућа (A. S. Aličić, *Sumarni popis Bosne*, 128) а 1477. је заведено као пусто (BOA, *TD 5*, 277; A. S. Aličić, *Poimenični popis Hercegovine*, 325). Део његових имања уступљен је становницима оближњег дербенда Куње. Касније је место поново насељено и добило је статус дербенда (A. S. Aličić, *Opširni popis za oblast Hercegovu*, II, 480). Положај му се одређује у односу на кланац Куње. Не односи се на Бабино Брдо код Опаљеника у близини Пљеваља.

[28] Данас Зеница, јужно од Пљеваља.

[29] Данас Застијење, северно од Пљеваља.

[30] Данас Доња и Горња Брвеница, северозападно од Кукња.

[31] Истоимено насеље источно од Маторчине и северно од Страховог Дола. Такође је било дербенд попут Маторчине.

Будовић[32]	Бушње
Видре	Вијотина[33]
Височка[34]	Вратца[35]
Глишница	Грабови кал[36]
Градац[37]	Градчаница
Грево	Добри Дол[38]
Дријен[39]	Дубац[40]
Дужица	Дуперовина (?)[41]
Забавље[42]	Забрђе
Задубље, друго име Подграђе[43]	Заостор Горњи[44]
Засеље	Збљево
Звиројевићи[45]	Ивозац[46]

[32] Село је припадало нахији Кава, што значи да се налазило негде у близини рудника Кржава.

[33] Данас Војтина.

[34] Код села Нанге.

[35] Враца, јужно од Поблаћа.

[36] Ишчезло почетком XVI века. Према попису из 1477. године (A. S. Aličić, *Poimenični popis Hercegovine*, 215–216) било је део истог тимара са селима Збљево и Горња Лохућа (данас Љуће) па је могуће да се налазило негде крај реке Везичнице.

[37] Данас Горњи и Доњи Градац, на левој страни Ћехотине, северозападно од Кукња.

[38] Неубицирано.

[39] Неидентификовано. У дефтеру из 1477. године (BOA, *TD 5*, 501) се ближе одређује у Буковику; јавља се и у пописима XVI века. У A. S. Aličić, *Poimenični popis Hercegovine*, 551, рашчитано као Врти.

[40] Данас Горњи и Доњи Дубац, како се и региструје у дефтерима из XVI века.

[41] Овако прочитано у A. S. Aličić, *Poimenični popis Hercegovine*, 211. Ми бисмо га пре транскрибовали као Копарумин (?). У оба случаја непознато и не региструје се у наредним пописима.

[42] Данас истоимено брдо у селу Папратно, на десној обали Ћехотине, северно од Викоча. Г. Томовић, *Нахија Кава (1468/69–1477)*, Гласник Завичајног музеја 5 (2006), 44.

[43] Данас Задубље у близини Кукња.

[44] Данас Заостро, североисточно од Бољанића.

[45] Неидентификовано. Није забележено у XVI веку.

[46] Непознато; нема га у пописима XVI века.

Ижина[47]	Илијаш, друго име Надиње[48]
Јагодни Дол	Југово
Клашица	Кнезрека[49]
Комнени[50]	Корокул[51]
Котовиша[52]	Которац
Кржава[53]	Крушево[54]
Крчевине	Кукањ
Лаћани	Лохућа и Лохућа Горња[55]
Лукар Поток, друго име Рађевићи[56]	Лупоглава[57]
Маторчина[58]	Мрчево
Оборча[59]	Орља
Пауче	Петине
Пилева (Пљевља)	Планско
Плешевина	Поросје Горње и Доње[60]

[47] У првој половини XVI века регистровано као Ижинце (BOA, *MAD 22997*, 79; BOA, *TD 91*, 134) док га у каснијим пописима нема. A. S. Aličić, *Poimenični popis Hercegovine*, 171, прочитао као Бжиње. Неутврђено.

[48] Неутврђено.

[49] Кнежева Ријека, северно од Пљеваља.

[50] Комини код Кржаве.

[51] Данас Коруге код Пљеваља.

[52] Готовуша.

[53] Село и истоимени рудник гвожђа у нахији Кава, подручје Буковице.

[54] Југозападно од Пљеваља.

[55] Данас Љуће, југозападно од Пљеваља.

[56] Друго име Рађевићи, које се сачувало до данас, забележено је тек у пописима из XVI века. Село се налази северозападно од Которца.

[57] Село се наводи као пусто у оба пописа из XV века, док га у наредним пописима нема. Налазило се на месту планинског потеса Лупоглав испод Црног Врха, око 5 км западно од Чајнича. Г. Томовић, *Нахија Кава*, 45.

[58] Село дербенд, налазило се на истоименом потоку код Горњег и Доњег Дубца.

[59] Данас заселак Оборци у источном делу Буковице, између села Ромач и Росуље. М. Војиновић, *Пљеваљски крај, прошлост и порекло становништва*, Пљевља – Београд 1993, 249.

[60] Данас Порос, на левој страни Ћехотине, југоисточно од села Нанге.

Поток, друго име Подграђе[61]	Поток други[62]
Просоје, друго име Подграђе[63]	Рабитље
Радојин Дол[64]	Росуље
Рутница Горња и Доња[65]	Садје[66]
Седлари	Слатина[67]
Стијена/Стење[68]	Стражиље[69]
Страхов Дол	Супратина[70]
Татаровина, мезра[71]	Тепче Доње[72]
Тикаво[73]	Трновица
Трпиње	Узашно/Узашње[74]

[61] Данас Потоци крај Кукња.

[62] Могуће да се налазило близу претходно поменутог села Потока, односно на простору данашњег села Потоци код Кукња. У пописима XVI века наводи се само једно село Поток у нахији Кукањ.

[63] Присоје код Кукња.

[64] Радов До, северно од Кукња.

[65] Горња и Доња Рудница.

[66] Непознато.

[67] Ово је Слатина која је припадала нахији Кава. И данас Слатина, између Фоче и Чајнича. Налазила се на самој граници нахије Кукањ. У наредним пописима се не бележи у оквиру Кукња.

[68] Непознато. Код A. S. Aličić, *Poimenični popis Hercegovine*, 168 растумачено као Избишне.

[69] Неидентификовано. Могућа читања су и Стрежиље, Стржље, Строжиље. Село је било настањено власима. У пописима XVI века заводи се као Доње и Горње Острожиље.

[70] Неутврђено.

[71] Данас заселак Татаровине, крај Ћехотине, јужно од Кржаве; упор. Бабаровина у A. S. Aličić, *Poimenični popis Hercegovine*, 567.

[72] Према наводима пописа из времена Мурата III (1574-1595) TD 654, 44, село се налазило близу Ћехотине на којој је имало неколико воденица. У њему је било више читлука у власништву спахија и других војних лица па претпостављамо да је било негде у близини Пљеваља.

[73] Данас Горња и Доња Тикава, западно од Кукња.

[74] Налазило се југоисточно од Чајнича, код села Поникве. Положај је утврђен на основу суседних мезри. B. A. S. Aličić, *Opširni popis za oblast Hercegovu*, II, 450.

Хајловина[75]	Хоћевина
Хромац и Хромци Доњи[76]	Црна Брда
Црнча[77]	Честина
Шумани Горњи и Доњи	

Табела 2:
Насеља нахије Кукањ у пописима XVI века

Бадовина[78]	Бобово
Боришић	Бучје
Витине	Влашица[79]
Вратица, друго име Велехнић[80]	Врба
Готовуша	Глушчићи
Двориште	Добро Поље[81]
Дули, мезра[82]	Заврш[83]
Јабука	Клакорина
Кнежева Вас, друго име Калушићи[84]	Комин[85]
Крстац[86]	Лехова Брда

[75] Заселак села Мрчићи, североисточно од Викоча, у Буковици.

[76] Данас Ромач.

[77] Данас Црнци, југозападно од села Нанге.

[78] Непознато.

[79] Непознато; рашчитано као Длашница у Aličić, *Opširni popis za oblast Hercegovu*, II, 412.

[80] Данас Веленићи, близу ушћа Таре у Дрину.

[81] Неидентификовано.

[82] Данас село Дули, северозападно од Страховог Дола.

[83] Неубицирано. Село је било дербенд а његови становници служили су на месту званом Копине. A. S. Aličić, *Opširni popis za oblast Hercegovu*, II, 447.

[84] И данас Калушићи. A. S. Aličić, *Opširni popis za oblast Hercegovu*, II, 451, уместо Кнежева Вас (Кнежево Село) прочитао Кнежева Њива.

[85] Комине код Пљеваља.

[86] Истоимено насеље западно од Чајнича.

Лози (Лозје)[87]	Петибор
Петница Горња[88]	Плаништак (?)[89]
Пониква	Поповина Средња[90]
Почећа Горња[91]	Прапрат[92]
Прачица	Придворица[93]
Радосавац Горњи и Доњи	Ресиште[94]
Селиште	Село тврђава Староглав са Горњом Церницом–Кржавом[95]
Стражица	Стубица, мезра[96]
Сувадине[97]	Уњине[98]
Хмељак[99]	Црквица Доња и Горња[100]

[87] Неидентификовано; рашчитано као Тори у A. S. Aličić, *Opširni popis za oblast Hercegovu*, II, 489.

[88] Овако у BOA, *MAD 22997*, 28. Неутврђено. Можда је у вези са селом Доња Петачниа уписаном у A. S. Aličić, *Opširni popis za oblast Hercegovu*, II, 420.

[89] Ишчезло насеље у коме су 1520. године уписане само три баштине (BOA, *MAD 22997*, 85) а 1585. године једна баштина (A. S. Aličić, *Opširni popis za oblast Hercegovu*, II, 398; овде рашчитано као Сливештак?).

[90] Непознато. Можда има везе са селом Попов До, општина Пљевља.

[91] Према A. S. Aličić, *Opširni popis za oblast Hercegovu*, II, 429, непознато.

[92] Папратно у Буковици.

[93] Неутврђено.

[94] Неутврђено; чини нам се, с обзиром на редослед уписаних села у дефтеру BOA, *MAD 22997*, да се могло налазити негде у западном делу Буковице.

[95] Према A. S. Aličić, *Opširni popis za oblast Hercegovu*, II, 478; непознато, налазило се негде у близини Кржаве, у западној Буковици.

[96] Данас заселак села Клашица.

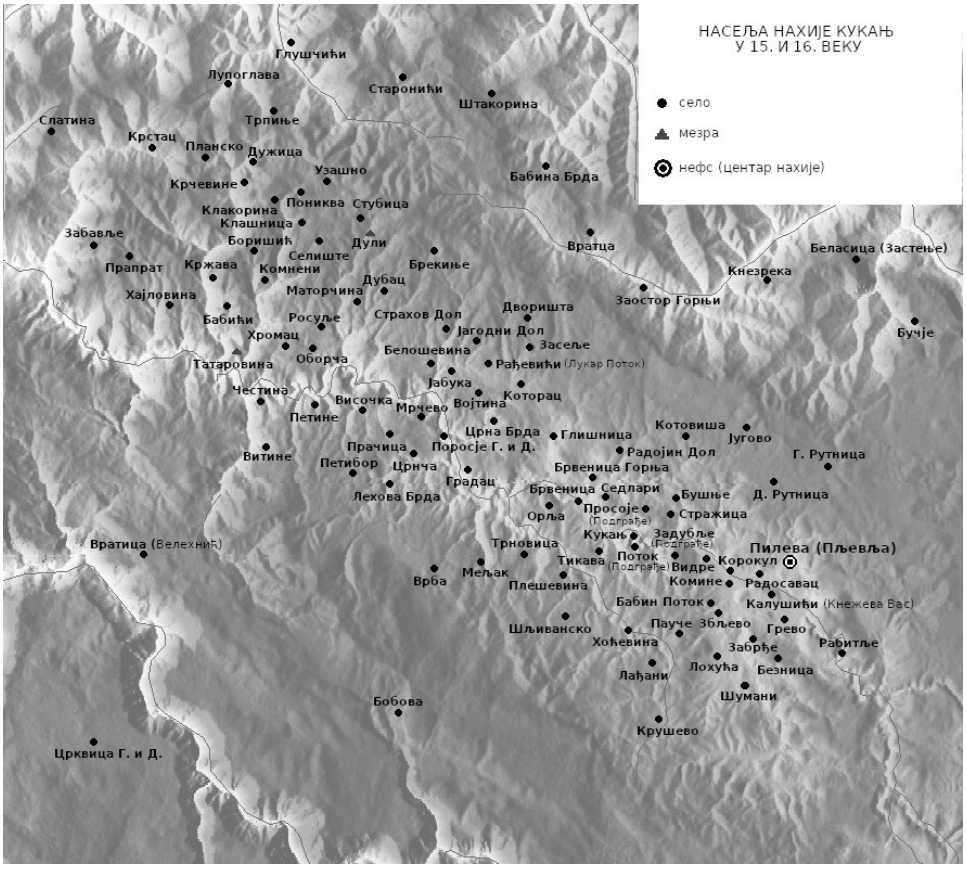
[97] Неутврђено; упор. A. S. Aličić, *Opširni popis za oblast Hercegovu*, II, 435, Шивадовине.

[98] Непознато село са свега две уписане баштине 1520. и 1585. године. BOA, *MAD 22997*, 92; A. S. Aličić, *Opširni popis za oblast Hercegovu*, II, 485.

[99] Данас Мељак.

[100] Данас Црквичко Поље у општини Плужине.

Чадиње Доње и Горње[101]	Шљиванска
Штакорина, друго име Старохнић[102]	Штакорина[103]

[101] Регистровано само у попису из 1585. године (A. S. Aličić, *Opširni popis za oblast Hercegovu*, II, 429–430). Није познато на простору нахије Кукањ. Постоји село Чадиње у нахији Милешева и истоимени рудник који је припадао царском хасу; данас Чадиње поред Пријепоља.

[102] Старонићи, источно од Чајнича.

[103] Данас истоимени предео источно од Чајнича.

РЕЗИМЕ

Средњовековна жупа Кукањ настала је највероватније почетком XV века, са средиштем у истоименој тврђави у области Брезнице. Кукањ, као управни центар (тур. *nefs*) задржао је тај статус и после увођења османске власти. Та чињеница потврђује наш закључак да је турска нахија наследила средњовековну жупу, односно да је жупа само преименована у нахију. Наиме, оба термина, у српском и турском језику, имају иста значења и представљају синониме.

Будући да тврђава Кукањ више није била у функцији, стварни центар области била су заправо Пљевља која су се у међувремену уздигла као важно трговачко и привредно средиште. Нахија Кукањ је, судећи према расположивим османским катастарским дефтерима из XV и XVI века, обухватала око 130 насеља; овај број се свакако не треба сматрати коначним јер истраживање није обухватило све сачуване дефтере из XVI века. Идентификацијом села и реконструкцијом њиховог положаја утврдили смо да се нахија пружала у правцу југоисток – северозапад, од Пљеваља до Чајнича и Фоче. У оквиру нахије Кукањ постојале су мање предеоне целине које нису имале никакве административне надлежности, као на пример нахија Брезница и нахија Кава.

ИЗВОРИ

AK, *MCY 0-76* — Istanbul, Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı, *Muallim Cevdet Yazmaları 0–76*.

BOA, *MAD 22997* — Istanbul, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, *Maliyeden Müdevver Defteri 22997*.

BOA, *TD* — Istanbul, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, *Defterhâne-i Âmire Tahrîr Defterleri*: *5*, *91*, *174*.

ЛИТЕРАТУРА

A. S. Aličić *Opširni katastarski popis za oblast Hercegovu iz 1585. godine*, I–II, Sarajevo 2014.

A. S. Aličić, *Poimenični popis sandžaka vilajeta Hercegovina*, Sarajevo 1985.

A. S. Aličić, *Sumarni popis sandžaka Bosna iz 1468/69. godine*, Mostar 2008.

М. Војиновић, *Пљеваљски крај, прошлост и порекло становништва*, Пљевља – Београд 1993.

М. Динић, *Српске земље у средњем веку*, Београд 1978.

А. Лома, *Топономастика и археологија*, Ономатолошки прилози X (1989): 1–32.

Р. Мијатовић, *Средњовековне жупе дуж Лима*, Симпозијум Сеоски дани Сретена Вукосављевића 7 (1979): 209–223.

Е. Миљковић-Бојанић, *Пљевља и нахија Кукањ у другој половини XV*

века, Гласник Завичајног музеја 1 (1999): 157–169.

С. Мишић, *Жупа и нахија Сенице у средњем веку*, Милешевски записи 8 (2009): 31–40.

С. Мишић, *Територијално-управна организација Полимља (XII–XIV)*, у: Краљ Владислав и Србија XIII века, Београд 2003, 73–87.

Д. Спасић, *Средњовековни утврђени градови пљеваљског краја*, Гласник Завичајног музеја 1 (1999): 77–98.

Г. Томовић, *Брезница*, Гласник Завичајног музеја 1 (1999): 69–76.

Г. Томовић, *Нахија Кава (1468/69–1477)*, Гласник Завичајног музеја 5 (2006): 41–47.

Tatjana KATIC, PhD

SETTLEMENTS OF THE KUKANJ NAHIYE IN THE 15TH AND 16TH CENTURIES

ABSTRACT

The medieval župa of Kukanj most likely emerged at the beginning of the 15th century, with its center in the fortress of the same name, located in the area of Breznica. Kukanj, as an administrative center (Turk. *nefs*), retained this status even after the establishment of Ottoman rule. This fact confirms our conclusion that the Ottoman nahiye inherited the medieval župa, that is, that the *župa* was simply renamed as a *nahiye*. Indeed, both terms, in Serbian and Turkish, carry the same meaning and function as synonyms.

Since the Kukanj fortress was no longer in use, the actual center of the area was Pljevlja, which had in the meantime developed into an important commercial and economic center. According to the available Ottoman cadastral registers (*defters*) from the 15th and 16th centuries, the Kukanj nahiye encompassed approximately 130 settlements. This number should certainly not be regarded as definitive, as the research did not include all surviving defters from the 16th century. By identifying the villages and reconstructing their locations, we established that the nahiye extended in a southeast-northwest direction, from Pljevlja to Čajniče and Foča. Within the Kukanj *nahiye*, there were smaller micro-regional units that had no administrative authority, such as the *nahiye* of Breznica and the *nahiye* of Kava.